

Akdeniz (Mediterranean) Flora Alanındaki Orman Vegetasyonu

Ege'deki Orman Vegetasyonu: Batı Anadolu'da 0-350 (400) m arasında maki vegetasyonu hakimdir. Orman alanlarında, 400-700 m yükseltiler arasında, *Pinus brutia*, *P. pinea* ve *Quercus ithaburensis* subsp. *macrolepis* türleri saf ya da karışık halde ormanlar oluşturur. Ege Denizi'ne dik uzanan vadiler sayesinde, *Pinus brutia* iç taraflara doğru sokulur. Üst Menderes Havzası'nda (Civril-Denizli), 1000-1300 m arasında saf veya karacamlı karışık ormanlar oluştururlar. 700-800 m'den sonra *Pinus nigra* subsp. *pallasiana* ormanları izlenir. Karacam ormanları bu yükseltiden alpin kuşağa doğru saf ormanlar oluşturur. Ege bölgesindeki yüksek dağlarda da, Sandras, Murat, Honaz Dağları ve Akdağ'da Alpin kuşağındaki ağaç sınırı 1800-1900 m arasında değişir. Bunun yanında, boylu ardıç (*Juniperus excelsa*), ve kokulu ardıç (*J. foetidissima*) karacamlı ve meşelerle karışarak bozuk karakterli orman oluştururlar.

Güney Anadolu Orman Vegetasyonu: Toroslar, Güney Anadolu'da doğu-batı doğrultusunda Akdeniz'e paralel olarak uzanır. Kıyı şeridinden ani yükseltilerle 2000 ile 3000 m üzerinde birçok yüksek tepeden oluşmuştur. Bu değişken jeolojik yapı birden fazla vegetasyon birimlerinin iç içe bulunmasına neden olmuştur. Deniz seviyesinden yukarılara doğru çıkıldığında, 0-600 (800) m arasında maki vegetasyonu hakim olarak görülür. Ancak, *Pinus brutia* 0-1300 m arasında yayılış yapar ve 1000-1300 m arasında saf ormanlar kurar. Bunun dışında genellikle maki elemanları ile birlikte yayılır. 1300 m'den sonra *Cedrus libani* karışık ya da saf ormanlar oluşturarak 2000 m'ye kadar yayılır. Torosların bazı bölgelerinde *Cedrus libani*'nin ağaç sınırı 2300 m'ye kadar çıkar. Bu yükseltiler arasında *Abies cilicica* subsp. *isaurica*, *A. c.* subsp. *cilicica*, *Juniperus phoenicea*, *J. foetidissima*, *J. excelsa*, *J. drupacea*, *Quercus libani*, *Acer monspessulanum*, *A. sempervirens*, *A. hyrcanum*, *Fraxinus ornus* subsp. *cilicica* gibi ağaçlarla birlikte bulunur. *Cupressus sempervirens* Antalya'nın batısında 400-1100 m arasında saf ya da *Pinus brutia*, *Quercus coccifera*, *Ceratonia siliqua* ile karışarak orman oluşturur. *Pinus halepensis* orta Torosların güneyinde Adana-Kozan arasında 0-600 m yükseltilerde, *Pistacia terebinthus*, *Phillyrea latifolia*, *Arbutus andrachne*, *Sytrax officinalis*, *Myrtus communis*, *Olea europea* var. *sylvestris* gibi maki bitkileri ile karışarak orman oluşturur.

Maki Vegetasyonu

Maki, Akdeniz bölgesindeki iklim şartlarına ve yetişme ortamına uyum sağlamış, sert yapraklı, sık dallı herdem yeşil 2 m veya daha boylu çalılardan oluşan bitki topluluğuna denir. Makinin yetişme ortamı, ılg ve kurak uç yetişme ortamlarında bulunur. Maki, Akdeniz ikliminden kaynaklanan "klimatik klimaks" yapısındadır. İklimden kaynaklanan bu doğal klimaks bitki örtüsüne primer maki de denir. Bazı alanlarda maki, antropojen etmenlerden dolayı orman vegetasyonunda bozulmalar sonucu oluşan "sekonder klimaks" yapısında da bulunabilir. Orman vegetasyonunun tahribi sonucu oluşan maki örtüsüne de sekonder maki denir. Sekonder maki, ılg ve kurak yetişme ortamında bulunur. Kotu yetişme ortamı koşullarında bulunan sekonder maki alanlarında, alanın eski haldeki vegetasyon yapısına dönüşmesi antropojen etkinin ortadan kalkmasından sonra oncu bitkilerin oluşturduğu on ormanla başlar. Akdeniz bölgesindeki büyük alan bozulmaları bu şekildeki antropojen etkiler sonucunda oluşmuş, yer yer ön ormanlar gelişmiştir.

Aşağıda Türkiye’de yaygın görülen maki tipleri verilmiştir:

- **Quercus coccifera makisi;** 300 ile 1200 m yükseklikler arasında kırmızı renkli Akdeniz topraklarında, *Phillyrea latifolia*, *Cistus creticus*, *Daphne sericea*, *Pistacia terebinthus*, *Arbutus andrachne*, *Sytrax officinalis* gibi boylu çalılardan oluşur.

- **Olea europea makisi;** Kırmızı renkli topraklar üstünde 700-1000 m arasında yayılır. *Phillyrea latifolia*, *Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina*, *Palirus spina-christi*, *Calicotome villosa* gibi bitki türleri bulunur.

- **Arbutus andrachne makisi;** Akdeniz kırmızı toprağı üstünde 300-900 m arasında yayılış gösterir. *Quercus coccifera*, *Phillyrea latifolia*, *Sytrax officinalis*, *Cistus creticus*, *Rhamnus oleoides*, *Ostrya carpinifolia*, *Quercus infectoria* subsp. *boissieri* gibi bitki türleri bulunur.

- **Ceratonia siliqua-Laurus nobilis makisi;** Akdeniz kırmızı toprağı ve kırmızımsı esmer toprak üzerinde 50-850 m arasında, *Pistacia terebinthus* subsp. *palaestina*, *Quercus coccifera*, *Daphne sericea*, *Palirus spina-christi*, *Juniperus oxycedrus* gibi bitkilerin oluşturdukları vejetasyon birliğidir.

Genellikle Akdeniz vejetasyon tipine özgü her dem yeşil bitki türlerinin bulunmadığı Avrupa-Sibirya Flora bölgesinde; antropojen etkilerle çalılığa dönüşen karaktere sahip, *Laurus nobilis* ormanı bulunmaktadır. Bu orman tipinde, *Buxus sempervirens*, *Laurocerassus officinalis*, *Ilex colchica*, *Juniperus oxycedrus* gibi her dem yeşil çalı türleri bulunur. Bu maki türüne yalancı maki “pseudo-maki” denir.

Garig (= Frigana) Vejetasyonu

Garig; Akdeniz flora alanında, toprağın çok taşlı ve sık olduğu, çok kurak alanlarda antropojen etkilerle maki vejetasyonunun yerini alan, 0,5- 1 m boyunda olan bodur çalılardan oluşur. Kurakçıl alanlarda bulunduğundan, toprak-su ilişkisini dengede tutabilmek için bitkilerin kökleri derine inebilen kazık kok şeklinde gelişmiştir. Bitkilerin gövdelerinde dikenler ve yapraklarında ise transpirasyonu azaltıcı; yüzeylerde küçülmeler, beyaz keçemsi tüyler ve deri gibi sertleşmeler görülür. Bu bitkilerin çoğu, bodur çalı (nano *phanorophytes*) ile çok yıllık, küçük boylu yarı odunsu yapıdadır (*chamaephytes*). *Sarcopoterium spinosum*, *Coriodotymus capitatum*, *Cistus salviifolius*, *C. creticus*, *C. parviflorus*, *Satureja tymbra*, *Genista acanthoclada*, *Phlomis viscosa*, *Calicotome villosa*, *Erica manipuliflora*, *Rosmarinus officinalis*, *Lavandula stoechas*, *Salvia triloba*, *Teucrium divaricatum* gibi bitkiler garig vejetasyonu elemanlarına örnek verilebilir.

Türkiye’de **Akdeniz flora bölgesi**, İtalya’nın doğu yarısından Lübnan’a kadar uzanan Doğu Akdeniz provensi içinde kalır. Akdeniz flora bölgesi Anadolu’nun tüm güney kıyıları, Batı Anadolu kıyıları ile Trakya’nın güneyinde Gelibolu yarımadasında temsil edilir. Akdeniz flora bölgesinde bitki yaşamı için en önemli özellik, vejetalin faaliyetin kesintiye uğramadan yılın önemli bir bölümünde devam etmesidir. Yazları kurak ve sıcak, kışları ılık ve yağışlı Akdeniz ikliminin belirgin temsilcileri kuru ormanlar ile maki formasyonu, bu sahaların tipik bitki topluluklarını meydana getirir. Maki formasyonu özellikle Akdeniz ve Ege kıyılarında orman tahrip sahalarını kaplar. Büyük çoğunluğu tüm yıl boyunca daima yeşil kalan çalı türlerinden oluşan maki formasyonu daha kuzeye çıkıldıkça çeşitliliğini kaybeder.

Akdeniz flora bölgesi içinde *Batı Anadolu* olarak ayrılan alan, Akdeniz kıyılarındakilere benzer bitki topluluklarının hakim olduğu bir sahadır. Ancak burada Toros göknarı (*Abies cilicica*) ve Lübnan sediri (*Cedrus libani*) benzeri bazı önemli Akdenizli türler ortadan kalkmaktadır. Batı Anadolu’daki endemik türlerin çoğu Nif dağı, Spil dağı ve Bozdağlar gibi dağlık alanlar üzerinde yer almaktadır. *Batı ve Orta Toroslar* da ise, yüksek kesimlerde karacam (*Pinus nigra*), göknar (*Abies cilicica*) ve sedirden (*Cedrus libani*) oluşan iğne yapraklı orman formasyonu yayılış göstermektedir. 1000–1200 metrenin altında kızılcam (*Pinus brutia*) ve bunların tahrip sahalarında maki formasyonu hakimdir. Maki formasyonunun bozulduğu alanları da çoğu yerde ayak yakan (*Poterium spinosum*), kermes meşesi (*Quercus coccifera*), katran ardıcı (*Juniperus oxycedrus*), keçiboğan (*Calicotome villosa*), laden türleri (*Cistus* sp.) gibi kurakçıl çalılardan oluşan ve bozulan ekolojik koşullara ayak uydurabilen *garig* toplulukları kaplamaktadır.

Akdeniz bölgesinde *Amanos dağları*, bazı özellikleri bakımından diğer alanlardan ayrılır. Amanos dağları yaz aylarında düşen yağış miktarının ve nisbi nem oranının fazlalığı yanında, floristik geçmişi bakımından önem taşır. Amanos dağlarında endemiklerin sayısı 250’den fazladır ve bunlar arasında *Ajuga postii*, *Origanum amanum*, *Helleborus vesicarius* ve *Vulfenia orientalis* gibi çok farklı türler yer alır. Porsuk (*Taxus baccata*), kayın (*Fagus orientalis*), şimşir (*Buxus sempervirens*), çobanpüskülü (*Ilex aquifolium*), karayemiş (*Laurocerasus officinalis*) ve boylu gıcır (*Smilax excelsa*) gibi birçok Avrupa-Sibiryaya elemanı Amanos dağları florasına kayıtlıdır. Sözü edilenler iklim değişimleri sonucunda yayılış alanları daralmış ve buradaki korunaklı alanlarda varlıklarını devam ettiren relik bitkilerdir ve büyük olasılıkla Amanoslar Pleistosen’deki göç rotalarından birisidir.